

På ett antal punkter finns alltså mån för förenkling, klargöranden och fördjupning, men efter en omgång revideringar är detta en avhandling med goda förutsättningar att bli publicerad på ett bra internationellt förlag.

Referenser

- Jupille, Joseph, Caporaso, James A. och Checkel, Jeffrey T., 2006. "Integrating Institutions: Rationalism, Constructivism, and the Study of Europe", *Comparative Political Studies* 36 (1-2), s 7-40.
- March, James G. och Olsen, Johan P., 2006. "The Logic of Appropriateness", s 689-708 i Michael Moran, Rein, Martin och Goodin, Robert E. (red.), *The Oxford Handbook of Public Policy*. Oxford: Oxford University Press.

Danielsson, Marianne, 2010. *Fängslade idéer. Svensk miljöpolitik och teorier om policyproduktion. Skrifter utgivna av statsvetenskapliga föreningen i Uppsala 176. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis*

KRISTINA BORÉUS¹

Idéerna som inte fängslade svensk miljöpolitik

Hur spelar idéer roll för politiskt beslutsfattande? Forskningen hanterar relationen mellan idéer och politiska beslut på två sätt: idéer kan dels uppfattas som det som får politiska aktörer att se nya möjligheter, dels som något som begränsar och styr deras agenda. Marianne Danielsson har fängslats av policyteoretiska inriktningar som intresserar sig för det senare fenomenet: att politiska aktörer kan fångas av en idé eller värdeladdad bild på så sätt att den offentliga politiken konserveras. Hon har i policylitteraturen funnit ett antal teorier om detta fenomen men inte blivit imponerad av deras bärkraft. Studiens syfte är att rekonstruera teorierna på ett övertygande sätt och sedan pröva dem på ett fall, nämligen utvecklingen av svensk miljöpolitik.

Idéstrukturperspektivet rekonstruerat

Danielsson har stannat för tre teoriansatser: Maarten Hajers *Discourse Coalition Framework*, Paul Sabatiers och Hank Jen-

1 Kristina Boréus är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.
E-post: kristina.boreus@statsvet.su.se

kins – Smiths *Advocacy Coalition Framework*, samt Frank Baumgartners och Brian Jones *Punctuated Equilibrium Theory*.¹ Hon hävdar att dessa har så stora likheter i relevanta avseenden att det är rimligt att sammanföra dem till ett teoretiskt perspektiv, som hon kallar *idéstrukturperspektivet*. De olika teorier som sammanfattas i idéstrukturperspektivet har, enligt Danielsson, följande viktiga tankar gemensamma:

1. De diskuterar idéer och idéstrukturer som potentiellt instängande för politiken men under vissa omständigheter omstörtande. Beslutsfattandet växlar mellan dessa tillstånd.

2. Policyprocesser och beslutsfattande beskrivs som kollektiva sociala processer och sociala konstruktioner ges viss betydelse.

3. De hävdar att det existerar vissa mönster i hur aktörer pratar sig fast i gamla, eller fram till nya, idéer.

4. Idéstrukturerna påverkas av den politiskt styrda centralmakten, förvaltningsorganisationen samt resursstarka utomstående intressenter, enligt teorierna.

5. Produktionen av offentlig politik betraktas som uppdelad på olika processer och såväl förändring som stabilitet förklaras i dynamiken mellan olika arenor där politikens innehåll diskuteras.

Författaren söker skriva fram dessa idéer till ett sammanhängande perspektiv som är tydligare än vad som går att utläsa ur den ursprungliga litteraturen. Därvid gör hon vissa (om)tolkningar och utvecklar några föreställningar för att det ska gå att pröva perspektivet på det empiriska materialet. Danielsson går minutiöst tillväga i detta arbete. Eftersom syftet inbegriper att tolka teorierna på ett sätt som

gör dem så fruktbara – vilket innefattar prövbara – som möjligt, börjar hon med att ställa upp ett antal kriterier för vad som är god teori om människor i samhällen. En god teori ska enligt kriterierna för det första precisera vilka som är relevanta aktörer respektive strukturer, samt den logik som styr aktörernas interaktion med strukturerna. För det andra ska den vara logisk, rimlig och prövbar, för det tredje intressant och bidra med något både inom- och utomvetenskapligt och för det fjärde vara enkel och kommunicerbar.

Nästa steg i resonemanger är en analys av komponenter i de tre teorier Marianne Danielsson kallar idéstrukturperspektivet, med fokus på hur de förklarar att idéer kan låsa aktörers beslutsfattande. Hon kritiserar teorierna för att inte ge rimliga förklaringar till hur idéstrukturer dels kan låsa det kollektiva tänkandet, dels ändå ibland brytas upp på ett kollektivt plan. Hur kan individer, styrda av en viss idé, ändå plötsligt tänka nytt? Lösningen här, menar hon, är att uppfatta fastlåsningsen i vissa idéer som sprungen ur en socialpsykologisk gruppdynamik där människor anpassar vad de gör och säger till vad de tror andra tänker. Det handlar inte så mycket om att individer förmår *tänka* enbart inom de aktuella ramarna, utan mer om att de anpassar sig och inte törs eller vill gå emot den rådande meningen.

Vidare rekonstruerar författaren policybegreppet för att göra idéstrukturperspektivet prövbart i empiriska studier. Policy betraktas som vad regeringsmaktens olika delar uttrycker att de vill göra genom formella beslut, en definition av ”policy” blir ”politiska åtaganden som statsmaktens nationella politiska ledning formellt har gjort, eller på annat sätt offentligen bundit sig för” (sid. 115). Sådana avsiktsförklaringar vilar på bestämda tolkningsramar.

1 Verk som anförs är bl a Hajer (1995), Sabatier & Jenkins-Smith (1999) och Baumgartner & Jones (2002).

Därmed inträffar policyförändring när en tolkningsram ersätter en annan.

Idéstrukturperspektivet och svensk miljöpolitik

För att pröva det så rekonstruerade idéstrukturperspektivet genomför Danielsson en fallstudie, nämligen av svensk miljöpolitik 1963-2000. *Tolkningsramar* är centrala i studien. För att kunna studera dem konstruerar författaren något hon kallar *realtyper*. En realtyp är en rekonstruktion av förekommande tolkningsramar, i detta fall förekommande i tidigare forskning. Svaren på följande frågor används för att definiera vilken tolkningsram för den offentliga miljöpolitiken som varit gällande i olika sammanhang:

1. Vilket är problemet i samhälls- och miljötermer?
2. Hos vilka aktörer placeras problemet?
3. Hur ska det offentliga styrsystemet utformas för att hantera problemet?
4. Vilka aktörer, vilken sorts kunskap, ges auktoritet att hantera problemet?

Tre huvudsakliga tolkningsramar har kunnat återfinnas i svensk miljöpolitik, enligt den genomgångna forskningen. De ger alltså olika svar på ovanstående frågor. Enligt *avvägningsperspektivet* betraktas naturen som en plats – dit man till exempel går för att plocka svamp eller fälla träd – som erbjuder människor olika resurser (smörsocker och tallar). Det problem som kan urskiljas är att vissa värden hotas: för svampplockare och andra friluftsmänniskor rekreativsmöjligheter, för industrin dess livskraft. Ytterligare värden som kan hotas är historiska landskap. De mest problematiska aktörerna enligt denna tolkningsram är industrins aktörer, de som kan inkräkta på exempelvis svampplockarnas intressen. Den policylösning som förespråkas är en statskontrollerad avväg-

ning mellan olika intressen. De som ges auktoritet att hitta lösningar är industrins företrädare och naturintresset, med hjälp av experter.

Enligt *ekologiperspektivet* är problemet väsentligt mer dramatiskt: naturen är ett system och alltings förutsättning, när systemet hotas står mänsklighetens överlevnad på spel. Industrin tillhör fortfarande de problematiska aktörerna, men tillsammans med den konsumerande befolkningen. Policylösningen kan formuleras som att det handlar om att vaka över gränserna för vad naturen tål, att söka väga lättare på jorden. Auktoriteterna är inte längre de aktörer som är upphov till problemen, utan i första hand den naturvetenskapliga expertisen.

Enligt det *ekologiska moderniseringsperspektivet* är problematiken återigen något mindre överväldigande. Miljön betraktas som en aspekt av samhällsprocesserna. Miljöproblemen är för visso ganska allvarliga och framför allt hotas den ekonomiska vinsten. Både producenter och konsumenter bidrar till problemen. Lösningen formuleras som att påverka eller styra efterfrågan mot grön konsumtion och produktion. Staten ska härvid föregå med gott exempel och underlätta omställningen. Auktoriteter blir i detta fall marknads- och teknikinnovatörer.

För att analysera förändring och stabilitet i svensk miljöpolitik använder sig Danielsson av flera sätt att mäta, där förändringar i policyteori, det vill säga i vilken mån de ovan beskrivna olika tolkningsramarna har haft inflytande, är det primära. Men därutöver använder hon ett antal andra sätt att mäta förändring i politiken som hon tänker sig i första hand indikerar förändring på idéplanet: policyteorin uttryckt i officiella dokument, medelstilldelning, indelningen av frågor i politikområ-

den, myndighetsstruktur, samt förändring av regelsystem.

Efter detta ambitiösa upplägg för den empiriska fallstudien följer så en omfattande redogörelse i fyra kapitel för svensk miljöpolitik som jag ytterst kortfattat ska försöka sammanfatta. Avhandlingens redogörelse bygger dels på tidigare forskning, dels på primärmaterial.

Den första studerade perioden i svensk miljöpolitik avgränsas till åren 1963-73. Avvägningsperspektivet samsades under perioden med en bevarandeariktad naturvårdspolitik. Miljöskyddet institutionaliserades under denna tid. Man kan säga att avvägningsperspektivet institutionaliserades under åren 1966-69. I de politiska dokumenten kan man se vissa spår av ekologiperspektivet i problembeskrivningarna, men lösningar formulerades i termer av avvägningsperspektivet. Det är också värt att lägga märke till att det moderna industrisamhället knappast alls problematiserades under perioden.

Perioden 1973-85 präglades av olikartad utveckling i politikens centrum och dess periferi. Medan de politiskt centrala delarna gick från nästan enbart avvägningsperspektiv till mer av ekologiperspektiv, märktes någon sådan utveckling i dess mer perifera delar inte av. Under perioden dök de första tecknen på tolkningsramen ekologisk modernisering upp.

Under perioden 1985-91 började miljöproblemen uppfattas som allvarligare och det skedde en miljöorganisatorisk kraftsamling inom politiken. Problemanalysen blev mer ekologiskt orienterad och man kan se en antydning till problematisering av modernt samhällsliv. Under denna period existerade tolkningsramarna avvägningsperspektiv, ekologiperspektiv och ekologisk modernisering parallellt.

Under perioden 1991-2000, slutligen, kunde man urskilja fler inslag av ekologisk

modernisering under den borgerliga regeringen än under de socialdemokratiska. Perioden var dock knappast präglad av det ekologiska moderniseringstänkandet.

Fyra forskningsfrågor besvaras i den empiriska studien. Svaret på den första, ifall det existerar styrande tolkningsramar i svensk miljöpolitik, är nej. Det har inte varit så att olika perspektiv har ersatt varandra; snarare har de successivt lagrats på varandra. Att politiken periodvis skulle ha låsts för att ibland omformuleras på ett genomgripande sätt, stämmer inte. Den andra forskningsfrågan gällde var, på vilka arenor, forskningspolitiken har utvecklats. Här kan man konstatera att var man tittar spelar roll. Miljöpolitiken följer ett huvudspår från avvägningsperspektiv till mer av ekologiperspektiv, till inslag även av ekologisk modernisering. Den ekologiska moderniseringen kom in från den politiska periferin. Den tredje frågan handlar om betydelsen av olika aspekter av politiken för idéutvecklingen. Här är en viktig del av svaret att det organisatoriska rummet spelat roll. Om man ser till var idéer förändras syns på vissa områden en utveckling mot först ekologiperspektiv, därefter ekologisk modernisering. Det var i den etablerade miljöpolitiska kärnorganisationen som den ekologiska moderniseringen först visade sig. Den fjärde frågan gällde om tolkningsramarna faktiskt har styrt vad som gjorts i politiken. Svaret kan sammanfattas som att åtgärder och principer visserligen inte är oberoende av varandra, men att tolkningsramarna inte över tid har ändrats dramatiskt på så sätt att de styrt åtgärder eller låst policyfältet. Med andra ord har de politiska handlingsmöjligheterna *inte* bundits av rådande tolkningsramar. Idéer har *inte* fångats av svensk miljöpolitik.

Därmed kan avhandlingens viktigaste slutsatser om huvudstudieobjektet, idé-

strukturperspektivet, sammanfattas. Den första slutsatsen är att de analyserade teorierna inte lever upp till de kriterier på god teori som stipulerar att sådan ska vara logisk, rimlig och prövbar. Detta motiverade det utvecklingsarbete som redogjorts för ovan, i vilket Danielssons kritik av hur den kognitiva mekanismen för låsning av idéer uppfattats, är central. Viktigt är också konstaterandet att policybegreppet används på ett löst sätt som inte är tillräckligt precist för den som vill arbeta med empiriska material. Den andra viktiga slutsatsen är helt enkelt att idéstrukturperspektivet har fel i viktiga avseenden, åtminstone vad gäller svensk miljöpolitik: där förekom varken tydliga dominerande perspektiv eller paradigmskiften.

Ovanstående sammanfattning av innehållet i *Fängslade idéer* är egentligen akut otillräcklig. Detta beror i första hand på att studien är ovanligt omfattande för en avhandling, såväl teoretiskt som empiriskt. Avhandlingen innehåller helt enkelt en så stor mängd idéer och detaljerade resonemang att jag har kunnat ta med långtifrån alla här. I andra hand beror otillräckligheten på att vissa resonemang inte är helt enkla att följa och därför svåra att sammanfatta. Det är inte så lätt att hänga med i hur svaren på vissa av forskningsfrågorna genereras ur den omfattande analysen av empirin eller exakt hur svaren ska förstås. Arbetets omfattning och rikedom gör också att det inte heller varit särskilt lätt att kritiskt granska. I vad som följer har jag valt ut några punkter som jag ser som särskilt viktiga och intressanta att diskutera. En annan opponent hade kunna välja annorlunda.

Lever idéstrukturperspektivet upp till kraven på god teori?

Forskningssyftet innefattar alltså att utveckla det som författaren kallar idéstruk-

turperspektivet till en teori som lever upp till vissa kriterier. Dessa innefattar ett krav på precision på bestämda punkter, att teorin ska vara logisk, rimlig och prövbar, att den ska vara intressant och lämna ett bidrag, samt att den ska vara tillräckligt enkel och kommunicerbar. Lever idéstrukturperspektivet á la Danielsson upp till dessa hårda krav?

I stort menar jag att preciseringen har lyckats väl. Det framgår att de relevanta aktörerna tänks vara grupper av människor, till exempel den ansvariga politikern på ett departement och hennes eller hans medarbetare. Dessa är de väsentliga aktörer vars handlingar ska relateras till idéstrukturerna. De konfronteras med andra aktörer, såsom intressegrupper som driver vissa frågor.

De strukturer som utpekats som relevanta är dock komplexa. På den punkten är teorin i varje fall inte enkel och den har inte varit helt lätt att kommunicera i avhandlingen. Strukturerna utgörs dels av system av idéer, dels av de delar av det politiska systemet som hanterar en viss fråga och som benämns "sektorer", "subsystem" och "domäner". Jag tror att de tre benämningarna avser detsamma och speglar att idéstrukturperspektivet satts samman från olika författare. Kommunicerbarheten hade vunnit på att en term använts genomgående. Ett exempel på en sektor är miljödepartementet. Men här kan ingå inte bara myndigheter utan också olika intressenter, säg Svenskt Näringsliv och olika miljöorganisationer. Vidare utgörs strukturerna av de samtalsarenor där policydiskussioner förs. Policyproduktionen kan tänkas ske i skärningspunkten mellan en dagspolitisk debatt där aktörer är regeringsmakten, partier och organisationer, samt media, och sektorsdebatten, där aktörerna på arenan är en snävare krets: myndigheter, och olika intresse-

grupper. Ytterligare något som tänks påverka policyprocessen och som jag uppfattar som en del av strukturen är något som benämns maktpolitik.

Sammanfattningsvis är vad som utgör de relevanta strukturerna preciserat i bemärkelsen att sådant som aktörerna har att förhålla sig till, utöver andra aktörer, när policyn ska formars, är nedbrutet i olika slags entiteter. Samtidigt är idéstrukturperspektivet inte enkelt och lätt kommunicerbart på just denna punkt. Jag har svårt att förstå exempelvis vad ”maktpolitik” i sammanhanget innebär och vad som riktigt är skillnaden mellan sektorer/subsystem/domäner och samtalsarenor. Framförallt har jag svårt att se vad en *struktur* tänks vara på ett mer övergripande plan. Om man ska vara rättvis är det visserligen ganska mycket begärt att Danielsson skulle ha utrett detta – 1992 hävdade William Sewell i en artikel att strukturbegreppet, till skillnad från många andra centrala samhällsvetenskapliga begrepp som är definierade och sönderplockade till leda, är underdefinierat. Han har bland annat i denna artikel gjort fruktbara försök till en meningsfull och inte minst operationaliserbar definition av ”struktur” där både materiella ”resurser” och ideella (tanke) ”scheman” ryms. Troligen ingår både materiella och immateriella företeelser även i Danielssons strukturförståelse. De immateriella – idéstrukturerna – är de centrala för avhandlingen. Men hur hänger strukturstaket ihop och vad är grundläggande i strukturen? Även om man inte kan kräva av en avhandling att varje begrepp ska diskuteras (och denna avhandling lider i synnerhet inte brist på begreppsutredande resonemang) hade jag önskat att just strukturbegreppet hade förankrats hos någon teoretiker (som Sewell, Giddens eller Bourdieu). På så sätt hade teorin som skulle provas blivit tydli-

gare och det hade också kanske blivit klarare hur makt kommer in i politiken (”maktpolitik” är som jag förstår det nu en del av strukturen, vilket inte är något självklart val).

Det tredje kravet på precision som författaren ställer gällde att den logik som styr aktörernas interaktion med strukturerna måste kunna beskrivas. Här tycker jag att Danielsson gör ett viktigt teoretiskt inlägg. Hon pekar alltså på problem med att utgå från att det att människor i något visst sammanhang tenderar att uttrycka sig lika, måste tolkas som att de faktiskt också tänker på och uppfattar omvärlden lika. Resonemanget här har direkt bäring för hur diskursanalys ibland görs. Det formuleras emellanåt (med visst vagt stöd i Foucault) som att diskurser styr vad som ”kan” sägas därför att man inte kan tänka utanför diskursens ramar. Som utgångspunkt tror jag, liksom Danielsson, att detta är fel. Diskurser är språkliga praktiker, regler för hur vi talar och skriver om vissa fenomen i avgränsade sammanhang, men det finns olika skäl till att människor gör lika: dels att vissa förgivettaganden är så djupt rotade att vi faktiskt betraktar samhället på vissa sätt och i den bemärkelsen inte kan tänka ut andra sätt att se världen på. Men dels – och oftare i ett samhälle där diskursiva utgångspunkter ofta växlar och existerar sida vid sida – därför att vi inte vill eller törs avvika. Här kommer alltså makt i bemärkelsen aktörers förmåga att styra andra in och inte enbart makt i mer foucauldiansk mening.

Därför är Marianne Danielssons kritik på denna punkt viktig, liksom välformulerad. Hon ger också utrymme för möjligheten att det även finns kognitiv inverkan av idéstrukturer – vissa etablerade tankefigurer kan verkligen vara omöjliga att ifrågasätta därför att de är så djupt förankrade i det sätt vi tänker och i hur vi organiserar

våra samhällen sedan lång tid att de framstår som naturgivna: det sociala blir till natur som Bourdieu formulerar det (bl a Bourdieu 2001). Hur vi kategoriserar människor och annat i samhället hör troligen till dessa i djupare mening styrande idéer. Nu ligger det i sakens natur att det som är på detta sätt styrande för tanken och kognitionen i de diskurser vi just nu lever i är mycket svårt att analysera för en samtida forskare. Ser vi bakåt i tiden eller till tillräckligt främmande miljöer har vi däremot möjlighet att lägga märke till sådana styrande idéstrukturer. Men i vår samtid och i synnerhet när olika tolkningsramar existerar sida vid sida är det oftast rimligare att förstå likriktningsprocesser som att människor relativt medvetet undviker att ifrågasätta vissa perspektiv, än som att de inte förmår tänka utanför diskursens ramar.

Ifråga om kravet på precisering skulle jag därför sammanfatta det som att idéstrukturperspektivet lever väl upp till detta vad gäller att peka ut och avgränsa de relevanta aktörerna och den logik som styr deras interaktion med strukturerna, men att själva strukturbegreppet inte framstår lika tydligt. På den punkten är teorin inte så enkel eller kommunicerbar som den borde vare enligt de krav som författaren själv ställer.

Om perspektivet lever upp till kravet på att vara logisk, rimlig och prövbar är inte helt lätt att svara på. Inget av det som beskrivs förefaller orimligt, men det är klart att man kunde lägga fokus annorlunda och till exempel mer se till aktörers makt och hur denna genereras. Jag återkommer strax till kravet på prövbarhet.

Vad gäller kravet på att teorier ska vara intressanta och bidra inom- och utomvetenskapligt är det lätt att se att idéstrukturperspektivet lever upp till den tolkning av vad som utgör ett inomvetenskapligt bi-

drag som författaren gör. Hon uttrycker det som att ”det bör stå klart på vad sätt teorin vill förändra eller förnya den gängse bilden”, samt att en bra teori ”relaterar sin begreppsapparat till tidigare etablerade begrepp och teoretiskt genererade förhållanden” (sid. 34). Det är ju denna förnyelse som är en central drivkraft i avhandlingen. Det utomvetenskapliga bidraget är svårare att bedöma, men frågor om under vilka förhållanden politik tenderar att förändras respektive konserveras torde var goda kandidater för samhällsvetenskapliga frågor av intresse även utanför universitetens väggar.

Hur lyckas prövningen av idéstrukturperspektivet?

Kravet på prövbarhet av teorin är centralt i avhandlingens teoretiska resonemang; det är ju detta som bland annat motiverar diskussionen om hur ”policy” bör definieras. Hur lever idéstrukturperspektivet upp till detta? Här skulle jag säga finns en oklarhet i avhandlingen. Givet att prövningen ingår i projektets huvudsyfte borde det framgå mycket tydligt vad det är som ska prövas. I detta fall bör det röra sig om hypoteser genererade ur idéstrukturperspektivet. Frågorna som vägleder den empiriska studien är inte omotiverade men borde ha formulerats med syftet att pröva sådana hypoteser. I synnerhet den första frågan, om det funnits styrande tolkningsramar i svensk miljöpolitik, är ju lätt för en läsare att förstå syftet med i ett teoriprovande perspektiv: kan man inte peka på förekomsten av tolkningsramar talar detta emot att aktörer skulle varit låsta av vissa idéer på det sätt som följer ur idéstrukturperspektivet. Hur teoriprovningen hänger samman med övriga frågor om domäner och samtalsarenor och om tolkningsramarnas sammanhang med an-

dra delar av politiken blir mindre klart, eftersom det inte tydligt utsägs. Man kan också uttrycka det som att teorin preciseras vad gäller ingående begrepp och hur olika företeelser som den handlar om tänks interagera, men det blir aldrig riktigt klart vilka empiriska resultat som kan förväntas om teorin är rimlig – alltså att provbarheten hade förutsatt ytterligare ett led i resonemanget. Eller i varje fall ett antal förtydliganden.

Det finns däremot ett annat inslag i prövningsprocessen som jag vill lyfta fram som föredömligt och intressant. Realtyperna, ett sorteringsverktyg som skiljer sig från idealtyper genom att vara tydligare knutet till det som beskrivits i existerande forskning än idealtyper brukar vara, är mycket välkomponerade och användbara för all slags analys av politiska föreställningar. De fyra frågorna (se ovan) har också kopplingar till olika diskursanalytiska inriktningar, vilket jag ser som en fördel. Frågorna om vad som urskiljs som problem och som lösningar har bland annat kopplingar till Carol Bacchis sätt att analysera policyförslag (2001). Frågan om vilken instans eller vilka aktörer som ges auktoritet att lösa problem inom en bestämd tolkningsram förefaller direkt Foucault-inspirerade (även om detta inte anges): det är en väsentlig teoretisk insikt att olika sätt att förstå världen och problemen hänger samman med vilka som ges auktoritet att tolka och påverka dem. Detta är också av central betydelse för maktstudier. Hos vilken grupp problemet förläggs är naturligtvis även det av stor ideologisk vikt.

Det enda i sammanhanget som jag menar borde ha diskuterats närmare är hur man ska se på att det skett en förskjutning från en tolkningsram till en annan. Jag läser nu Danielsson som att detta förutsätter nya svar på samtliga frågor. Om detta

är rätt uppfattat är det kanske ett alltför radikalt krav. Mycket som kunde motivera tolkningen av att en tolkningsram bytts mot en annan, kan ha förändrats även om en förskjutning skett bara vad gäller två eller tre av frågorna.

Rimliga slutsatser om svensk miljöpolitik?

Jag kommer inte att gå djupt in på avhandlingens empiriska delar, men vill påpeka att dessa studier är välgjorda och omfattar ett stort eget empiriskt material, men framförallt på ett mycket förtjänstfullt sätt använder existerande forskning och drar slutsatser från denna. Ett centralt resultat vill jag dock diskutera, nämligen att inte något av perspektiven fungerat låsande för politiken. Detta underbyggs med iakttagelsen (som säkerligen är riktig) att inget av perspektiven har fungerat ensamt utan att tolkningsperspektiv snarare lagrats på varandra. Detta visar bland annat att ingen aktör lyckats göra ett perspektiv hegemoniskt i bemärkelsen inte ifrågasatt. Men man skulle ändå kunna hävda att det ekologiska moderniseringsperspektivet fungerat låsande i förhållande till ekologiperspektivet. Ekologisk modernisering, med sin betoning av tekniska lösningar istället för nerskuren konsumtion i de delar av världen som konsumerar på ett sätt som enligt ekologiperspektivet inte är förenligt med systemets välbefinnande eller överlevnad, bör vara det förordade perspektivet framför allt från den privata industrins sida. Så här uttrycker sig exempelvis Svenskt Näringsliv:

Miljö, energi & klimat

Miljödebatten handlar ofta om behovet av ytterligare regleringar, fler eller högre skatter och avgifter. Svenskt Näringsliv vill att miljödebatten istället ska handla om hur man

skapar en framtidsinriktad miljöpolitik genom tillväxt. Vi tror att en förutsättning för hållbar utveckling är att tekniska framsteg kan ske obehindrat. Vi anser också att miljöpolitiska åtgärder ska vara ekonomiskt effektiva genom satsningar på det som ger största möjliga positiva effekt på miljön per investerad krona.

Företagande och tillväxt är lösningen, inte problemet! Ett systematiskt miljöarbete och ökad kompetens inom företagen har bidragit och fortsätter att bidra till att minska utsläpp och energiförbrukning. Det är den tekniska utvecklingen och innovationerna som möjliggjort detta.

(http://www.svensktnaringsliv.se/fragor/miljo_energi_klimat/miljo-energi-klimat_46359.html, juni 2010)

Men ”borde” inte spridningen av allt fler panikrapporter om den globala temperaturhöjningen, smältande isar, torka, vattenbrist och stigande havsvattennivåer, istället gjort ekologiperspektivet hegemoniskt? Kan inte det ekologiska moderniseringsperspektivets ökande inflytande just beskrivas som att det – precis med den logik som författaren beskriver, nämligen anpassning till vad andra säger – har haft en låsande effekt på politiken? Ponera att svensk industri tillsammans med andra starka aktörer istället drivit ekologiperspektivet gentemot den politiska sfären och att politiker dessutom hade varit mindre rädda för att säga att klimatförändringarna kanske inte kan stoppas utan att vi producerar och konsumerar mindre. Hade då det ekologiska moderniseringsperspektivet kunnat uppnå den ställning det har?

Detta är naturligtvis en svårbesvarad fråga (som alla frågor med en dragning åt det kontrafaktiska) men den är värd att ställa. Inte minst för att den öppnar upp för diskussionen om olika sätt att i den

praktiska politiken förstå detta med läsning, det vill säga den vetter (igen) mot frågan om idéstrukturperspektivets prövbarhet och lämpliga sätt att pröva det på. Jag ska inte spinna vidare på denna tråd här, bara peka på att detta kanske är en utvecklingsmöjlighet för perspektivet.

Forskningsbidraget

Jag har framfört en del kritiska invändningar mot teoribygget och prövningen av detta, vilket ju också varit vad jag borde göra som opponerare och recensent. Men om någon läsare tror att detta betyder att det finns stora brister i avhandlingen som vetenskaplig produkt är detta inte vad jag velat säga. Istället vill jag uppmana den kritiska läsaren: försök göra det bättre själv! Förutom att detta är ett retoriskt sätt att uttrycka att författaren i avhandlingen på ett synnerligen gediget sätt arbetar med att lösa en självpålagd mycket svår uppgift, speglar detta att jag menar att avhandlingen lever upp till ett viktigt mål för samhällsvetenskapen: att verkligen försöka åstadkomma något istället för att enbart kritisera. Kritik behövs naturligtvis också i samhällsvetenskap men den blir så mycket mer värd när den kombineras med ett försök att lämna ett bidrag som kommer tillrätta med de problem som utpekats. Detta öppnar naturligtvis för ny kritik av resultatet, såsom jag ställt kritiska frågor om den resulterande teorin i denna anmälan. Detta ska dock inte tas för en kritik av de samhällsvetenskapliga förhållnings- och tillvägagångssätten, som jag tycker är föredömliga.

Avhandlingen har potential att ge ett bidrag till bättre policyteori. Dessutom är den ett empiriskt bidrag: ingen som kommer att skriva om svensk miljöpolitik i ett samhällsvetenskapligt eller historiskt perspektiv under det närmaste decenniet

kommer att undgå att referera till denna avhandling.

Men avhandlingen bidrar på ytterligare ett sätt till svensk statsvetenskap, nämligen genom att sätta en hög standard. Vad gäller omfattningen av empiri och teoretiska resonemang är detta egentligen en alltför hög standard för en avhandling: det är inte rimligt att kräva så mycket av fyra års forskningsarbete, inkluderande kursläsning. Vad gäller klarhet och god argumentation, däremot, är detta precis vad som borde eftersträvas: Marianne Danielsson vänder på alla stenar, argumenterar väl och grundligt för nästan varenda slutsats i boken och sparar ingen möda för att uppfylla sina egna ambitiösa syften. Hon gör det med imponerande klarhet och tålmod. Denna envetna strävan att koppla teori till empiri, att själv utveckla

verktygen och stringensen i arbetet med detta, utgör ett utmärkt exempel för samhällsvetenskaplig forskning av vilket slag som helst.

Referenser

- Bacchi, Carol L., 2001. *Women, Policy and Politics*. London: Sage.
- Baumgartner, Frank R. & Jones, Brian D., 2002. *Policy Dynamics*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Bourdieu, Pierre, 2001. *Masculine Domination*. Stanford: Stanford University Press.
- Hajer, Maarten, 1995. *The Politics of Environmental Discourse*. Oxford: Clarendon Press.
- Sabatier, Paul A. & Jenkins-Smith, Hank C., 1999. *Policy Change and Learning*. Boulder: Westview Press.
- Sewell Jr, William, 1992. "A Theory of Structure: Duality, Agency and Transformation", *The American Journal of Sociology*, Vol. 98:1.

Prenumerera på Statsvetenskaplig tidskrift!
www.statsvetenskapligtidskrift.se